

ВПЛИВ СУЧАСНИХ МЕДІАПРОДУКТІВ НА ЦІННОСТІ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Рубан Дар'я Михайлівна

здобувач вищої освіти факультету міжнародних відносин і журналістики
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця,
Україна

Науковий керівник: Зима Ольга Григорівна

канд. екон. наук, доцент кафедри управління соціальними комунікаціями
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця,
Україна

Сучасне українське суспільство визначається високою інформатизацією та доступністю медіа. Різноманітні канали інформації, розваг та реклами формують світогляд людей, впливаючи на їхні цінності, переконання та поведінку. У цій статті буде досліджено вплив сучасних медіапродуктів на цінності українського суспільства, з акцентом на як позитивні, так і негативні аспекти.

До появи мережі Інтернет доступ до інформації був значно обмежений. Люди покладалися на друковані джерела, такі як книги, газети та журнали, а також на телебачення, щоб отримати знання про світ. Ці канали мали ряд недоліків. Доступна була лише та інформація, яка висвітлювалася у вищезазначених джерелах. Пошук потрібної інформації займав багато часу, знайти потрібні відомості було складно, а інформація часто піддавалася цензурі або мала певний політичний чи ідеологічний ухил.

З інформаційною революцією відбулося розширення горизонтів. Нині суспільство має безпрецедентний доступ до різноманітної інформації. І хоча на думку Натана Ротшильда хто володіє інформацією, той володіє світом, ця

доступність інформації сприяє формуванню хибного уявлення про безмежні можливості освоєння знань. Адже обсяг неперервно надходячої інформації перевищує можливості її осмислення окремою особою. Безперервний потік інформації часто перевищує здатність кожного індивіда засвоїти і усвідомити її. При надмірному споживанні інформації людина може втратити здатність адекватно осмислювати та аналізувати. Довіряючи певним медіаканалам, люди не бажають і не вміють перевіряти правдивість та якість матеріалів.

Легкий доступ до інформації, велика її кількість, нездатність людського мозку впоратися з таким потоком фактів і понять призведе до втрати здатності людини мислити логічно і послідовно, – про такі процеси людського мислення попереджали теоретики Маршал МакЛюен, Даніель Белл, Поль Бурдьє та інші медіафілософи минулого століття. Сьогодні ми маємо можливість спостерігати стрімкий інформаційний процес щодо вимивання з людської свідомості здатності критично мислити, шукати причинно-наслідкові зв'язки [3, с. 178].

Актуальність питання про цінності, що транслуються в медіапросторі виявляється особливо в умовах сьогоденного періоду змін цінностей. Старі цінності втрачають свою актуальність, а нові ще не сформовані. Основна проблема полягає не лише в доступі до інформації, але й у визначенні "симулякрів", псевдореальностей та псевдоідеологій, які формуються за допомогою засобів медіа.

Швейцарський психолог Карл Юнг ще на початку 20 століття писав: «Справді, стає дедалі очевиднішим, що не голод, не землетруси, не мікроби, не рак, а сама людина становить найбільшу небезпеку для людини з тієї простої причини, що не існує належного захисту від психічних епідемій, які є незрівнянно більш руйнівними, ніж найгірші природні катастрофи. Найвища небезпека, яка загрожує як окремим особам, так і цілим народам, — це психічна епідемія» [9].

Його слова є актуальними у наш час, коли людина постійно оточена медіапродуктами, що мають значний вплив на її психіку. Медіапродукти часто не відображають реальність об'єктивно, а нав'язують глядачам певні інтерпретації та емоції. Це може призвести до формування неадекватної картини світу, що негативно впливає на світогляд людей, їхні цінності, поведінку та соціальну реальність.

Розглянемо наведену ситуацію на прикладі проєкту «Супермама» на телеканалі СТБ. Формат шоу – психологічне реаліті. У даному проєкті кожного випуску чотири жінки із різними принципами виховання і поглядами на життя замагаються за звання «супермами». Здається, що шоу з такою назвою має бути еталоном моралі, але основу цього проєкту складає осуд та токсичність. Почнемо з того, що всім учасницям дають прізвиська, такі як «мама-мільйонерка», «дружина футболіста», «мама на релаксі», «мама принцеси», «її величність мама», «елітна мама», «мама з пропелером», «мама з Узбекистану», «мама з високим статусом». Така форма виокремлення учасниць шоу може викликати ряд негативних наслідків і вважається неприйнятним підходом з кількох причин.

По-перше, використання прізвиськ може сприяти стереотипам і негативним уявленням про жінок як матерів. Це може спричинити упередження та обмежене сприйняття їхньої особистості до ролі "супермами". Тим паче, прізвиська часто даються на основі стереотипів, а не на об'єктивній оцінці.

По-друге, давання прізвиськ може порушувати їхню гідність і відчуття поваги. Прізвиська можуть стати джерелом образ і критики, замість підтримки та визнання їхніх зусиль.

По-третє, використання прізвиськ може підкреслювати комерційний аспект шоу, покладаючи акцент на штучно створений образ, а не на реальність та індивідуальність учасниць.

«Елітна мама», «мама з високим статусом» або «мама-мільйонерка» виглядає як возвеличення учасниць над їхніми конкурентками. «Дружина футболіста» виглядає так, ніби жінка не є окремою особистістю, а лише тінню чоловіка. «Мама з Узбекистану» взагалі не відповідає закону України «Про медіа», статті 36 «Обмеження щодо змісту інформації», в якому йдеться «висловлювання, що підбурюють до дискримінації чи утисків стосовно окремих осіб чи груп осіб за ознакою етнічного чи соціального походження, громадянства, національності, раси, релігії...» [2].

Учасниця 21 випуску 6 сезону Анна притримується думки, що її синів має виховувати чоловік, тому у декретній відпустці знаходиться саме він. Натомість Анна працює і забезпечує сім'ю. На це конкурентки дають наступні коментарі: «Він конкретний підкаблучник і мені його навіть шкода», «Ваша модель сім'ї – не норма», «Чоловік-утриманка» [7]. Останню фразу взагалі сказала жінка, що знаходиться в декретній відпустці 12 років. Це явна ознака подвійних стандартів. Психологічно вразливі глядачі сприйматимуть таку поведінку нормальною, адже по телевізору ж таке показують.

Протягом усього випуску було чути «чоловік має, чоловік мусить». Відбувається нав'язування глядачам стереотипу, що чоловік у сім'ї головний, що саме жінка має перебувати у декретній відпустці та доглядати дітей, інакше це не нормально. Проте, у статті 18 закону України «Про відпустки» зазначено «Після закінчення відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами за бажанням матері або батька дитини одному з них надається відпустка для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку» [1]. "Супермама" часто підкріплює стереотипні уявлення про роль жінки в сім'ї. Жінка зображується як та, що має нести відповідальність за домашній затишок, виховання дітей та

догляд за чоловіком. Це може стримувати розвиток гендерної рівності та заважати жінкам реалізовувати себе в інших сферах.

Учасниця також розповідає, що її старший син у свої 5 років ходить на танці та вокал. На що отримує відповідь від конкурентки: «А чому хлопчик на танці та вокал? Він має обирати більш мужні заняття». А за кадром додала, що мама ростить сина-балерину, незважаючи на уточнення, що хлопчик сам обрав такий рід занять. Одразу стає незрозумілим чому жінка засуджує чужу дитину та вказує чим їй займатися. Шоу не враховує різноманіття сімейних укладів, цінностей та досвіду. Це може призвести до того, що глядачі, які не відповідають "нормі", будуть відчувати себе неповноцінними.

Також проєкт «Супермама» використовує емоційні маніпуляції, щоб утримати глядачів. Це може призвести до розвитку емоційної залежності від шоу та нездатності критично оцінювати інформацію, що подається. У 38 випуску 6 сезону знялася сім'я з прийомною дитиною [8]. Глядачам показали, як учасниці проєкту розпитували у маленької дівчинки про біологічну маму. У цей момент вона розплакалася. «Журналісти знають, яка ситуація в цій родині, як відреагує дитина, і вони сказали мамам на камеру поставити дитині таке питання. За кадром немає ніякого психолога. Коли ви берете участь в цьому проєкті, вас розбирають, змушують плакати, згадувати якісь страшні моменти зі свого життя, а потім з цим усім і залишають. Ніхто вас потім в купу не збирає», – розповіла одна з учасниць проєкту [5].

У шоу розповідаються історії, що приголомшують та можуть слугувати поганим прикладом для наслідування. У жовтні 2023 року, під час повномасштабного вторгнення Росії в Україну, на екрани виходить випуск «Супермами», де жінка розповідає наступну історію. Коли учасниця запізно повернулася з караоке, де відпочивала з подругами, чоловік зламав їй ногу. "Завдяки" перелому, вона на милицях виїхала до Польщі. А її чоловік вирушив із нею, як опікун їхнього сина. Обранець Ірини не міг перетинати кордон

просто так, а зламана нога жінки йому "допомогла" втекти з України [6]. З точки зору моралі у період війни в країні виклад таких історій на широкий загал недопустимий. Адже для когось це може здатися гарним прикладом для наслідування, або інструкцією як покинути країну, де кордони закриті для чоловіків.

Шоу "Супермама" здобуло чималу популярність, , але водночас воно несе в собі й ризик негативного впливу на глядачів. Одним з найсуттєвіших аспектів такого впливу є нав'язування думок та стереотипів щодо материнства, сімейних цінностей та гендерних ролей. Під час перегляду психологічного реаліті важливо пам'ятати, що це шоу, а не реальність.

Секрет успіху надзвичайно простий — багато людей не проти відчувати себе чудовими та високоморальними на тлі когось, хто має гірший вигляд, — каже арт-оглядачка Лена Чиченіна [4].

Варто зазначити, що вплив медіа на цінності суспільства не обов'язково є тільки негативним. Здатність медіа висвітлювати соціальні проблеми, піднімати важливі питання та сприяти розвитку громадянського суспільства є суттєвим для формування конструктивних цінностей. Однак важливо враховувати, що позитивний вплив медіапродуктів може виявитися менш помітним через велику кількість неякісних, сенсаційних та клібейтних матеріалів, які привертають увагу.

Проте, аспекти негативного впливу медіапродуктів на цінності українського суспільства вимагають уваги та дій для коригування. Важливо вдумливо обирати та критично оцінювати медіапродукти, підтримувати об'єктивність та визнавати важливість відповідального використання медіа для зміцнення позитивних цінностей в суспільстві та розвитку конструктивної культури споживання інформації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про відпустки» / Відомості Верховної ради України, 1996, 504/96 ВР / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Закон України «Про медіа» / Відомості Верховної ради України, 2022, 2849-IX / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#Text>
3. Вісник Львівського університету. Серія Журналістика. 2018. Випуск 43. С. 177–182 / [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=VLNU_Jur_2018_43_24 с. 178
4. Детектор медіа. Неймовірні дискусії про аморальну поведінку на шоу «Супермама» / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://detector.media/detektor-media-govoryt/article/220027/2023-11-30-tse-zhest-neymovirni-diskusii-pro-amoralnu-povedinku-na-shou-supermama/>
5. УНІАН. "Мене кинула мама": команда шоу "Супермама" змусила дитину ридати / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.unian.ua/lite/show/menya-brosila-mama-komanda-shou-supermama-zastavila-rebenka-rydat-uchastnica-12480642.html>

6. УНІАН. Чоловік зламав ногу учасниці "Супермами": "завдяки" цьому він виїхав з України / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.unian.ua/lite/show/cholovik-zlamav-nogu-uchasnici-supermami-zavdyaki-comu-vin-vijihav-z-ukrajini-video-12415590.html>

7. Youtube. Мама з татусем в декреті Аня посадила його собі на шию? / [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.youtube.com/watch?v=JW5DTiv2fvg&t=346s&ab_channel=%D0%A1%D1%83%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%BC%D0%B0%D0%BC%D0%B0

8. Youtube. Мама з фантазією Даша повністю розчинилася в дитині – Супермама 6 сезон – Випуск 38 / [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.youtube.com/watch?v=ttZ4svCOago&ab_channel=%D0%A1%D1%83%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%BC%D0%B0%D0%BC%D0%B0

9. Carl Jung, Collected Works of C. G. Jung, Volume 15: Spirit in Man, Art, And Literature, с. 339 / [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://books.google.com/books?hl=ru&lr=&id=QBQ3AgAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=collected+works+of++jung+15&ots=XBAwhLD7YY&sig=Eoy9Jw6hKpOGtjce4oyptNsfoI>